

100 LET TANKŮ

10

100

Počátky obrněné techniky

Již v dobách starověku řešily armády otázku proražení linií nepřátelské obrany zesílenými jednotkami. Na úsvitu moderních dějin jimi byli těžcí jezdci, později obrněná rytířská jízda. Zcela nové impulsy však přinesl technický pokrok v 19. století a objev spalovacího motoru.

Na počátku dvacátého století již mohli inženýři uvažovat o vývoji pancéřovaného vozidla nesoucího kulometnou či dělostřeleckou výzbroj a schopného prolomit protivníkovy linie. Vznikaly první obrněné automobily, schopné ovšem pouze jízdy po silnicích, technici však pracovali i na vozidlech tvořících předchůdce skutečných tanků, které se objevily v průběhu následující dekády.

Výsledkem prvních pokusů byly stroje se značně neobvyklými podvozkovými soustavami, neboť pásový podvozek, jak jej známe dnes, se teprve vyvíjel. Experimentální obrněnce vznikaly zejména ve Francii a Velké Británii, vývoj však probíhal i v dalších zemích včetně tehdejšího rakouského soustátí.

Již počátkem dvacátého století postavila britská firma Fowler čtyřicetikusovou sérii obrněných silničních tahačů, které za sebou vlekly vozy s vojáky nebo děla. Britové stroje s určitým úspěchem použili v koloniích a otevřeli tak cestu k dalšímu vývoji obrněných vozidel. V následujících desetiletích pokračovali ve stavbě prototypů různých obrněných traktorů a ověřovali nejvhodnější tvary trupu i konfiguraci podvozku.

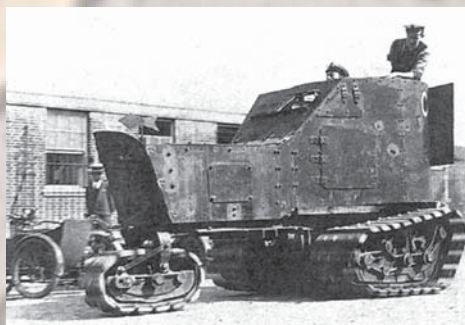
Podobně ve Francii vznikaly o něco později pokusné obrněnce, které v polovině války dospěly až ke skutečným tankům, schopným operačního nasazení. V Rakousko-Uhersku byl sice již roku 1912 zpracován projekt skutečného pásového tanku s otočnou věží, pro nezáměr generality se však nerealizoval. Další mocnosti první světové války, Německo a USA, se ve vývoji zpozdlily a jejich první konstrukce se objevily až v průběhu konfliktu.

Britský stroj Pedrail Machine z počátku století tank ještě příliš nepřipomínal

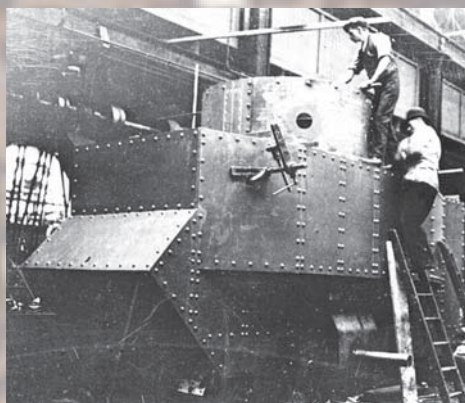
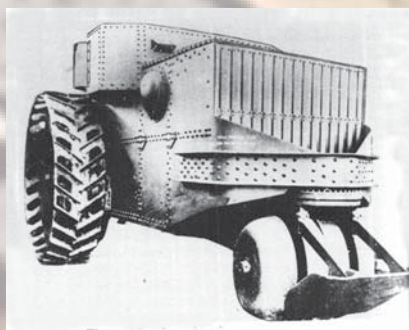

Francouzský prototyp Boirault měl ještě místo pásů posuvné rámy

Jedním z prvních pokusných pásových bojových vozidel byl neobvykle řešený britský Killen Straight

Americký pokus o vytvoření ohrněného vozidla představoval kolový stroj Holt Field Monster

Posledním předstupněm před postavením skutečného tanku se stal britský experimentální stroj Lincoln No. 1

Tanky Velké války

Největší technický náskok ve vývoji obrněné techniky získala Velká Británie. Bylo proto logické, že prototyp prvního skutečného tanku, spočívajícího na funkčním pásovém podvozku, vznikl právě zde. Stroj Little Willie představuje první opravdový tank v historii, nebyl však ještě vhodný pro sériovou výrobu. Do ní se dostal následující stroj, podstatně větší Mark I, který byl typickým zástupcem tanků první generace. Rozměrný vůz měl nýtovaný trup krabicovitého tvaru, pásy jej obíhaly po vnějším obvodu a výzbroj byla umístěna ve stěnách trupu. Mark I se, podobně jako jeho následovníci, dodával ve variantě Male, vyzbrojené kanony, nebo v kulometné verzi Female. Typickým rysem byla velká kola na zádi, usnadňující zatáčení; ta u dalších typů zmizela.

Po relativním úspěchu premiérového nasazení se rozeběhla hromadná výroba, následovaná pokročilejšími verzemi Mark II, III, IV a V.

Zanedlouho dostala i francouzská armáda obdobně řešený těžký tank Saint Chamond a rovněž méně hmotný Schneider. Skutečným technickým pokrokem se však stal příchod malého lehkého tanku Renault FT, pohyblivějšího a s výzbrojí uloženou v plně otočné věži. Revoluční stroj se v meziválečném období dostal do výzbroje mnoha zemí včetně Československa.

Spojené státy po svém vstupu do války nedisponovaly vlastními obrněnci schopnými frontového nasazení, proto se jejich armáda musela spoléhat na dodávky britské a francouzské techniky.

Německé císařství na rozdíl od států Dohody situaci zcela podcenilo, a tak proti tisícům tanků protivníků mohlo na západní frontě nasadit pouhých dvacet těžkých tanků A7V.

Podobná situace byla v Rusku, jehož továrny sice dokázaly stavět série obrněných automobilů, avšak pokusy o tankový vývoj skončily u doslova kuriózních prototypů.

Rakousko-uherská armáda tanky nedisponovala, stavěla pouze obrněné automobily. Jejich příkladem je stroj typu Romfell

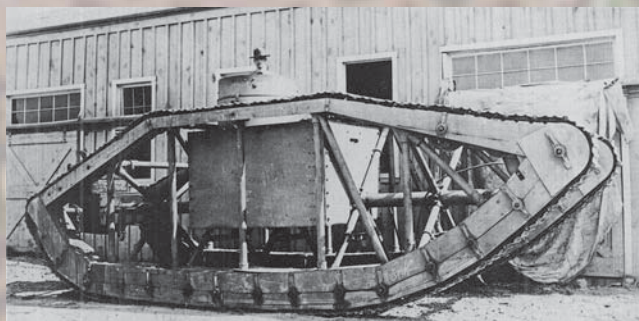

**První skutečný tank na světě,
britský Little Willie, se ještě
nedostal do sériové výroby**

**Jedním z nejrozšířenějších
britských tanků první světové války
se stal masově produkováný těžký
typ Mark IV**

**Francouzská armáda nasadila na západní
frontě stovky kusů stroje Schneider,
prvního středního tanku v historii**

**K nejpodivnějším tankům
první generace patřil
americký Skeleton,
na konci války však již
nepřešel do sériové
produkce**

První nasazení tanků

Britské velení mělo na počátku léta 1916 k dispozici první těžké tanky Mark I, schopné nasazení. Závažnými handicapy byly nízká rychlost i malý dojezd, stejně tak velmi špatná průchodivost terénem. V rozměklé půdě stroj snadno zapadal, problémy měl také s průjezdem kráterů po granátech a leteckých bombách nebo s překonáváním zákopů.

Když první tanky opustily v červnu 1916 výrobní závody v Lincolnu a Birminghamu, byly pod nejpřísnějším utajením převezeny do výcvikového prostoru nedaleko Thetfordu v hrabství Norfolk, kde zůstaly skryty. Na polygonu probíhalo školení řidičů, mechaniků a velitelů, výcvik dělostřelců se odehrával na námořní základně HMS Excellent na ostrově Whale v Portsmouthu.

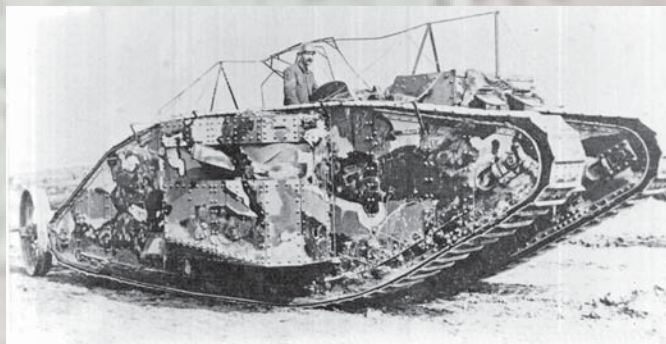
Dne 13. srpna 1916 začala přeprava vozidel na francouzské území, kde se připravovalo jejich nasazení v dlouhé a krvavé bitvě na Sommě.

Tanky byly dopraveny do prostoru nasazení dva dny před samotnou akcí a v její předvečer byly přisunuty k frontě. Reálné podmínky bitvy ukázaly, jak byl Mark I nedokonalou a nezralou konstrukcí. Ze 49 vozidel přivezených do Francie jich dokázalo vyrazit do akce jen 32: ty 15. září 1916 v 6.20 nastartovaly motory a pomalu se rozjely. První tankový úder v dějinách začal. Obrněnce směřovaly do prostoru obcí Flers a Courcellete, ovšem jeden za druhým vázly. Pět jich zůstalo nepohyblivých, zapadlých do kráterů a jam, devět se zastavilo pro technické problémy, dalších devět se zpozdilo a ztratilo kontakt s postupujícími jednotkami. Pouze devět Mk I neklamalo a nezadržitelně se valilo proti německým postavením. Tam vyvolaly chaos: pro Němce bylo nasazení tanků naprostým překvapením. Jejich vojáci se snažili neznámé stroje zastavit palbou z pušek a kulometů, byli však smeteni střelbou obrněnců. Přestože jen malé procento nasazených tanků bylo schopno splnit úkol, historicky první akce ukázala, jak velký má nová zbraň potenciál.

První bojově nasazený tank, britský Mark I, byl ještě vybaven mohutnými koly, usnadňujícími zatáčení

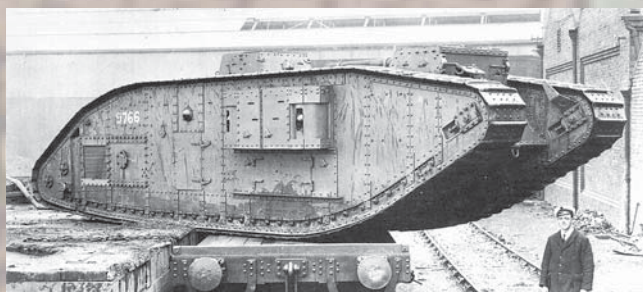
**Stroje Mark I nesly
pestré bojové
maskování**

**Ani těžké pancéřové stroje nebyly imunní proti
dělostřelecké palbě nebo minám, mnoho tanků
skončilo stejně jako Mark IV, zničený na západní
frontě**

**Na konci války začala proti tankovým jednotkám úspěšně
zasahovat i první bitevní letadla, obrněnce navíc často uvázly
v těžce prostupném terénu**

**Zdokonalený typ Mark V
představoval v britské
armádě nástupce
předchozích obrněnců
Mark I až IV a stejně jako
oni zasáhl ve značných
počtech do bojů
na západním válčišti**

Vývoj mezi válkami

Počátek dvacátých let charakterizovaly snahy o omezení zbrojních rozpočtů ve většině zemí, postižených ekonomickými i lidskými ztrátami první světové války. Výrazně se snižovaly stavy ozbrojených sil, přesto vývoj tankové techniky neustrnul.

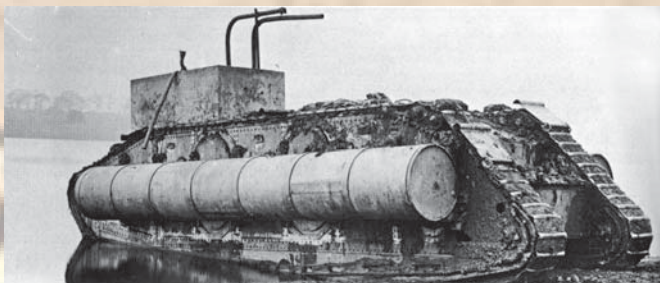
Snahy o omezení nákladů však přinesly velký rozmach levných lehkých tanků, a dokonce vznikla kategorie miniaturních tančíků, které se rozšířily do mnoha armád, včetně československé. Až boje druhé světové války prokázaly, jak málo jsou podobné stroje účinné a že v případě tančíků šlo o vyložené slepou uličku vývoje.

V průběhu třicátých let se pohled na použití tanků měnil a v různých armádách se praktikovaly osobité modely nasazení obrněné techniky. Britská armáda souběžně vyvíjela tanky pro jezdecktvo a podporu pěchoty, ve Francii se dlouho počítalo s nasazováním menších tankových uskupení pro podporu jednotlivých pěších či jízdních divizí. Bohužel neefektivnější se ukázala německá taktika soustředěných obrněných formací, úzce spolupracujících s útočnými letouny a dělostřelectvem. V plné míře se to prokázalo při tažení nacistů do západní Evropy roku 1940 a rok předtím při přepadení Polska.

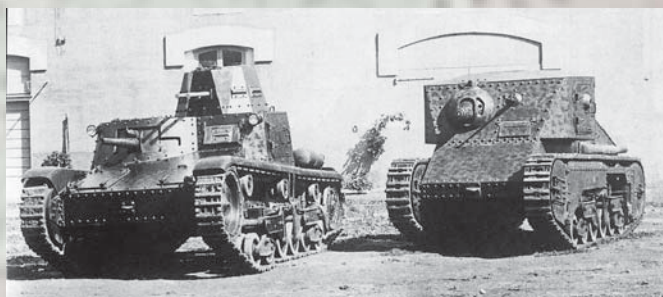
V druhé polovině třicátých let začaly nabývat na významu silněji pancéřované a vyzbrojené střední tanky: v tomto období vznikla řada typů, které později prošly frontami druhé světové války. Doba je spojena i s příchodem dalších typů pancéřové techniky, zejména prvních samohybných děl nebo obrněných transportérů.

Technický pokrok umožnil aplikovat stále modernější prvky, dosavadní nýtování pancířů bylo postupně nahrazováno elektrickým svařováním, díky rozvoji automobilového průmyslu byly k dispozici stále výkonnější motory a převodovky. Pokrok v optické technice zase přinášel dokonalejší zaměřovače, umožňující přesnější vedení palby.

Prvním pokusem o vytvoření plovoucího obojživelného tanku se stal britský Mark IX Duck, navržený na samém konci první světové války a zkoušený již v době míru

**Italský vývoj
středních tanků
v meziválečném
období dokumentuje
dvojice prototypů
firmy Ansaldo**

Americký střední tank M2 vznikl ve třicátých letech, na základě zkušeností s jeho vývojem později armáda přistoupila k návrhu dokonalejšího stroje M3 Lee

Francouzská armáda disponovala na sklonku třicátých let poměrně výkonným středním tankem Somua S-35, který se účastnil bojů proti postupujícímu wehrmachtu v květnu 1940

Silně pancéřovaný britský tank Matilda I je spojen s prvním rokem druhé světové války. Vzhledem k řadě nedostatků byl záhy nahrazen novým strojem s podobným názvem (Matilda II)

Vznik československých obrněných sil

V prosinci 1918 přijely z Itálie do vlasti divize legií, s nimiž se na území Československa dostávají první dva obrněné automobily. Kromě nich armáda disponovala několika obrněnými vlaky.

O vzniku mobilních pancéřových sil lze hovořit až po postavení malé série obrněných automobilů Škoda-Fiat 18BL. Zvětšení počtu těchto prostředků vedlo ke snaze o jejich soustředění pod jednotné velení a zajištění logistické podpory. Dne 29. října 1920 bylo sestaveno Velitelství zvláštních bojových útvarů v Milovicích, kde se shromáždila veškerá obrněná technika.

V Milovicích vznikl 7. března 1921 cvičný oddíl a 7. července 1922 prapor útočné vozby, již skutečná bojová jednotka. Organizační struktura podřízovala velitelství náhradní rotu, cvičnou rotu, tři skupiny obrněných vlaků a sedm skupin obrněných automobilů. Roku 1924 byla zformována rota obrněných vlaků.

Dne 15. září 1933 byl v Milovicích ustaven pluk útočné vozby 1, ve který se přetvořil dosavadní milovický prapor; jeho velitelem se stal plukovník Antonín Pavlík.

Jádro pluku tedy tvořily tanky a obrněné vlaky, zatímco jednotky obrněných automobilů byly přiděleny k podpoře jezdeckta. Roku 1936 dochází pod vlivem poznatků o vývoji v německé a francouzské armádě k reorganizaci mobilních sil. Jezdecké brigády měly být přetvořeny v rychlé divize, kombinující jezdeckou a motorizovanou brigádu, které doplnilo dělostřelectvo, protiletadlové a protitankové prostředky, ženijní a spojovací oddíly.

V době mnichovské krize disponovala československá armáda celkem 348 tanky v rámci čtyř pluků útočné vozby. Jejich prapory byly rozděleny k jednotlivým rychlým divizím a připraveny k obraně republiky. Po nacistické okupaci v březnu 1938 ukořistil československou tankovou výzbroj wehrmacht, menší část od něj převzala armáda Slovenského štátu.

Prvními
československými tanky
se staly francouzské
stroje Renault FT,
zakoupené ve dvacátých
letech v počtu sedmi
kusů

K legendárním představitelům domácí konstrukce patřil obrněný automobil Škoda PA-II, populárně přezdívaný želva

Sofistikovanějším typem obrněného automobilu byl OA vz. 27, tvořící součást výzbroje československé armády až do okupace

Přehlídka techniky pluku útočné vozby v Milovicích, tančíky Tč vz. 33 s obrněnými automobily Tatra OA vz. 30 a Škoda OA vz. 27

Páteří československých obrněných sil se koncem třicátých let stal výkonný lehký tank LT vz. 35

Jediný LT vz. 35, zachovaný na území České republiky, byl vystavován na nádvoří Vojenského historického ústavu Praha

Vývoj tanků v Československu

Nově vzniklá Československá republika měla výhodu v rozvinutém strojírenském, automobilovém i hutním průmyslu, již plně využila v oblasti zbrojní výroby. Na samém počátku dvacátých let se zde objevily první pokusy o výrobu obrněných automobilů, na prahu třicátých let se však vývoj posunul k návrhům plnohodnotných tanků. V průběhu pouhých několika let se Československo zařadilo na úroveň světových mocností a dokázalo vyrábět ve velkých sériích tanky pro vlastní armádu i na export. Mimořádně kvalitní tanky československých typů se staly součástí výzbroje armád na čtyřech kontinentech a v Peru sloužily stroje LTP neuvěřitelných padesát let.

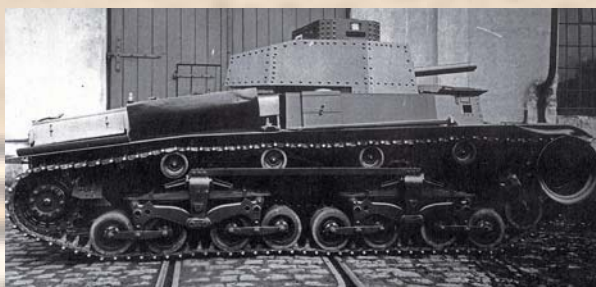
Prvními pásovými obrněnci se na počátku třicátých let stala série 70 tančíků Tč vz. 33, vycházejících ještě z britského licenčního vzoru; všechny další stroje však již byly výhradně domácím dílem. Po sérii 50 lehkých tanků LT vz. 34 přišel typ LT vz. 35, který se v počtu 298 vozidel stal páteří předmnichovské armády. Jeho technicky pokročilý nástupce LT vz. 38 byl bohužel využit až okupanty, kteří jej vyráběli a masově nasazovali v první polovině druhé světové války.

Vedle těchto zásadních typů probíhal vývoj středních tanků, které však již nemohly být přijaty do výzbroje; slávu však domácím zbrojovkám přinesly zejména exportní typy. V konkurenčním prostředí dokázaly Škoda Plzeň a ČKD vítězit i nad velkými západoevropskými koncerny a dodaly své tanky do řady zemí světa. Unikátem se stal prodej tančíků AH-IV do Etiopie (Habeše) ještě na prahu padesátých let.

Na vývoj domácích typů se československé firmy pokusily navázat i po druhé světové válce a začaly připravovat zcela nové moderní vzory. Na sklonku čtyřicátých let však byly všechny práce direktivně zastaveny a přešlo se na licenční výrobu sovětských typů. Tehdy byl vlastní vývoj tanků v Československu ukončen.

Československá armáda zadala v druhé polovině třicátých let po francouzském vzoru vývoj speciálních tanků pro pěchotu.

Stroje této kategorie však zůstaly pouze v prototypech, jedním z nich byl společný projekt Škoda Praga ŠP-IIb

Odběratelem předválečných československých lehkých tanků se stalo i Peru. V jeho armádě sloužily celé půlstoletí. Jeden exemplář se podařilo získat do sbírek Vojenského historického ústavu Praha

Posledními tančíky v celosvětovém měřítku byly modernizované AH-IV Hb, vyráběné pro habešskou armádu ještě koncem čtyřicátých let

Nejdokonalejším lehkým tankem československé konstrukce se stal LT vz. 38, který však přišel příliš pozdě, aby mohl posílit armádu v období Mnichova. V letech války se vyráběl ve velkých sériích pro německé ozbrojené síly. Tento stroj rovněž tvoří součást muzejních sbírek Vojenského historického ústavu Praha

Jedním z úspěchů československé konstrukční školy se stala dodávka lehkých tanků LTH švýcarské armádě

Velký úspěch představovaly exportní tančíky Praga. Stroj verze AH-IV Sv pro švédskou armádu se nachází ve sbírkách Vojenského historického ústavu Praha

Tanky ve druhé světové válce

Tank jako druh zbraně prodělal během pouhých šesti let světového konfliktu radikální vývoj a stroje z jeho počátku byly naprosto nesouměřitelné s nejmodernějšími konstrukcemi z doby německé kapitulace. V průběhu války se neustále zesilovalo pancéřování i ráže děl. Zatímco roku 1939 měly některé střední tanky ještě kanony ráže 37 mm, stroje z konce války disponovaly ráží až 90 milimetrů. Současně se neustále zvyšoval výkon pohonných jednotek, kvalita spojení i zaměřovacích prvků. U tanků z konce války se již objevovaly aparatury pro vedení boje v noci, stabilizace hlavně umožňující přesnou střelbu za jízdy, podvozky využívaly odpružení pomocí systému torzních tyčí.

Většina základních vzorů středních tanků hlavních mocností bojovala téměř po celou válku, stroje však procházely zcela zásadními modernizacemi. Technologická zdokonalení současně umožňovala produkci v množství, jaké bylo do té doby nepředstavitelné. Nejrozšířenějších tanků války, amerického M4 Sherman nebo sovětského T-34, vzniklo v obou případech do roku 1945 přibližně 50 000. M26 Pershing a T-44 z konce války, jejich nástupci, se staly vzory pro další poválečný vývoj.

Rovněž Němci skoro celou válku modernizovali svůj Panzer IV z konce třicátých let, protože jeho plánovaný nástupce Panzer V Panther jej nikdy nedokázal plně nahradit. Britové téměř po celou válku zastávali myšlenku výroby dvou řad tanků, silně pancéřovaných Infantry pro podporu pěchoty a pohyblivějších strojů Cruiser, určených k manévrovým operacím. Typickými představiteli těchto tříd se staly tanky Churchill a Cromwell. Moderní Centurion, který obě kategorie slučoval do jediné, přišel do výzbroje až v době míru.

V porovnání s produkcí hlavních válčících mocností představoval objem výroby Itálie a Japonska pouhý zlomek a rovněž kvalita a bojová hodnota jejich tanků byly výrazně nižší.

Nejpočetnějším typem obrněné techniky polské armády byl malý tančík TKS, vyzbrojený pouze kulometem

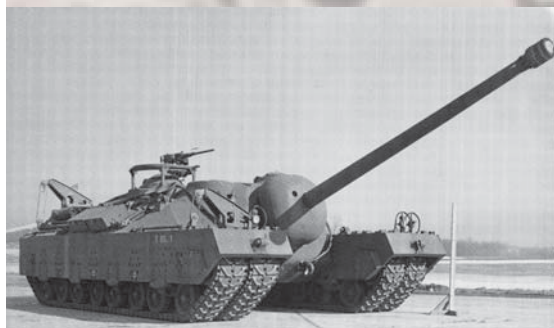
Německý střední tank Panzer III v bitvě u Kurska. Přestože v druhé polovině války už tento stroj neodpovídal požadavkům fronty, úplně nahradit se jej až do kapitulace nepodařilo

Nejrozšířenějším typem středního tanku byl na straně západních spojenců americký Sherman. Jeho nejvýkonnější verze M4A3E8 byla přezdívaná Easy Eight

Vrak německého tanku Panther, kombinujícího odolné pancéřování s velkou palebnou silou

Jedním z nejneobvyklejších tanků druhé světové války se stal americký T95. Sedmdesátitunové bezvěžové monstrum s enormním pancéřováním bylo vyzbrojeno kanonem ráže 128 milimetrů. Výroba byla po německé kapitulaci zastavena

V dosavadní britské historii představuje tank vyrobený v největším počtu pěchotní typ Valentine. Vedle Royal Army jej používaly i další armády, včetně polského exilového vojska

Válka v Polsku a západní Evropě

Německo rozpoutalo druhou světovou válku útokem proti Polsku, zahájeným 1. září 1939. Wehrmacht použil dlouho nacvičovanou taktiku bleskové války, spočívající v masivním nasazení tanků a letectva, které v bojích úzce spolupracovalo. Převaha útočníků v obrněné technice byla násobná: zatímco Němci disponovali více než 2 500 tanky, polští obránci měli pouze 880 obrněnců, z nichž však většinu představovaly malé a neúčinné tančíky TK a TKS. Polská armáda se postavila na rozhodný odpor, ale pod tlakem přesily ustupovala. Poslední naděje na udržení obranných linií pohasly 17. září, když se k útoku proti Polsku přidal i Sovětský svaz a Rudá armáda pronikala na polské území v rámci tajné dohody s nacistickým Německem. Sověti při agresi nasadili na 4 700 tanků. Poslední polské jednotky zastavily zoufalý boj 5. října.

Údery tankových klínů výrazným způsobem ovlivnily také průběh dalšího válečného tažení nacistů. Po několika měsících „podivné války“ se západními spojenci zahájily německé divize 10. května 1940 masivní útok proti Francii, Belgii a Nizozemsku. Jádrem pozemní operace se staly rychlé údery tankových divizí, které způsobovaly obráncům vážné ztráty. Přestože na straně spojenecké koalice, podporované Britským expedičním sborem, byla relativní výhoda ve větším počtu obrněné techniky, zásadní chybou se ukázala francouzská taktika jejího nasazení. Zatímco Němci operovali velkými pancéřovými jednotkami, Francouzi se o svůj bojový potenciál připravili rozdrobením tankových sil na menší jednotky k podpoře pěchotních a jezdeckých útvarů. Z technického hlediska byla závažným nedostatkem mnoha francouzských strojů výzbroj, spočívající v krátkohlavňovém a málo účinném kanonu

ráže 37 milimetrů. Francouzskému velení nezbylo než 22. června podepsat v Compiègne kapitulaci. Velkým úspěchem však byla evakuace 338 000 vojáků britského expedičního sboru na domácí ostrovy a jejich záchrana pro další vedení války.

Nacistické přípravy na válku, výrobní hala firmy Krupp, v popředí montáž těžkého tanku Neubaufahrzeug

Lehký tank Renault R-35 patřil během války roku 1940 k nejrozšířenějším obrněncům francouzské armády

Lehký tank Hotchkiss H-39 byl ve francouzské armádě určen zejména k podpoře jezdeckta, v arabských zemích a Izraeli sloužil ještě koncem čtyřicátých let

Britský lehký tank Mk VI tvořil významnou součást výzbroje expedičního sboru, vyslaného na evropský kontinent jako podpora francouzské armády

Polský lehký tank 7TP se ukázal jako nejvýkonnější část obrněných sil našeho severního souseda. Vzhledem k početní převaze protivníka se však nedokázal ve větším měřítku prosadit

Válka na východní frontě

Německo zahájilo válku proti Sovětskému svazu 22. července 1941 nečekaným úderem. Při něm opět nasadilo tankové divize, úzce spolupracující s taktickým letectvem a dělostřelectvem. Přestože Rudá armáda disponovala mnohonásobnou převahou v tancích, utrpěla během prvních týdnů konfliktu fatální ztráty a přišla o rozsáhlá území. Počáteční fáze války na východě byla charakterizována ústupem sovětských sil: německé velení věřilo, že vítězství je na dosah.

V zimě se však nepodařilo dobýt Moskvu, stejně tak se udržel obležený Leningrad. Prohraná bitva o Moskvu představovala první velkou porážku wehrmachtu na východě a de facto konec systému bleskové války. Východní fronta se stala největším bojištěm tankových uskupení a obě strany se snažily protivníka překonat stále dokonalejšími typy obrněné techniky. Německé výrobní podniky však nedokázaly vyrovnat kvantitativní převahu sovětského průmyslu, Rudá armáda navíc využívala rozsáhlých spojeneckých dodávek vojenské techniky v rámci programu Lend Lease.

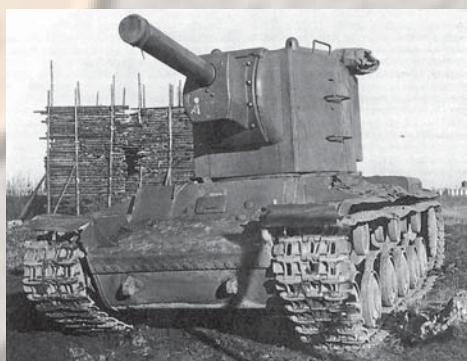
Ohromnou prohrout se pro wehrmacht stala v lednu 1943 bitva u Stalingradu, skutečný zlom však v létě 1943 představovala tanková bitva u Kurska, jedna z největších v dějinách. Němci v ní definitivně ztratili strategickou iniciativu na východě a od té doby v principu postupně opouštěli okupovaná území. Sovětský průmysl již dokázal nahrazovat obrovské frontové ztráty vojenské techniky a doplňovat bojové jednotky, zatímco protivník už nemohl udržet tabulkový stav svých pancéřových divizí. Válka na několika frontách lidsky i materiálně vyčerpala zdroje, jimiž Německo na počátku disponovalo.

Roku 1945 Rudá armáda postupovala Německem a vyvrcholením se stala bitva o Berlín, před níž poslední oslabené pancéřové divize Hitlerových vojsk nebyly schopné zastavit tanky protivníka, a metropole 2. května kapitulovala. Poslední tankovou operací v Evropě se stal postup Rudé armády na Prahu, již první obrněnce dosáhly 9. května.

Základním typem sovětské tankové výzbroje se stal T-34, vyráběný v mnoha verzích po celou válku. Patřil k nim T-34/76 s odlévanou bojovou věží. Mimo jiné jej používaly polské exilové jednotky. Tank je exemplářem Vojenského technického muzea v Lešanech, jedné z expozic Vojenského historického ústavu Praha

Novou generaci sovětských středních tanků z let války představoval T-34/85, tvořící páteř obrněných sil Rudé armády v posledních fázích války

Velkým překvapením pro německé tankisty byl mohutný silně pancéřovaný tank KV-2 s dělem do té doby nepředstavitelné ráže 152 milimetrů

Symbolem německých tankových sil se stal těžký tank Tiger I. Je zobrazen ve většině válečných filmů a to vzbuzuje v divákůch dojem, že se jednalo o všeobecně rozšířenou zbraň. Ve skutečnosti bylo těchto enormně drahých a náročných strojů vyrobeno pouze 1300 a na frontě se objevovaly jen v malém počtu

Velmi účinným prostředkem boje proti spojeneckým tankům se stal pohyblivý stíhač tanků Hetzer. Produkovaly jej továrny v protektorátu na upraveném podvozku československého tanku LT vz. 38

Tankové boje v Africe

Boje na africkém kontinentu se rozhořely 3. srpna 1940, kdy italské jednotky zaútočily ve východní Africe proti Britskému Somálsku.

Italové současně zahájili 13. září útok v severní Africe, z Libye začali postupovat proti Britům do Egypta. Těm se však po pěti dnech podařilo nepřátelský útok zastavit a stabilizovat frontu.

Zlom nastal, když 9. prosince generál O'Connor spustil rozsáhlou protiofenzivu. Již 3. ledna 1941 britsko-australský sbor zahájil útok proti přístavu Tobruk, který padl.

22. ledna. Terén v severní Africe umožňoval rozvinování široce založených tankových úderů a hlubokých průlomových operací obrněných automobilů.

V té době probíhala souběžná ofenziva i ve východní Africe, kde udeřil generál Platt a donutil italské jednotky k ústupu. Italové ztráceli další území, avšak těžké boje probíhaly až do června, kdy jejich odpor konečně ustal.

Strategickou situaci na bojišti změnil příchod německého Afrika Korpsu polního maršála Erwina Rommela. Jeho obrněné jednotky se vylodily od 14. února 1941 a vzápětí zasáhly do bojů. Rommel zahájil masivní útok a jeho muži postupovali v několika kolonách. Na konci dubna se dostali až k Tobruku, o nějž se rozhořely prudké boje.

Další válka v Africe nabyla charakteru obrněných útoků a protiútoků obou stran, kdy postup právě vítězíci straně prodloužil zásobovací linie a dal taktickou výhodu protivníkovi. Tankové jednotky spolu s taktickým letectvem představovaly v pouštní válce zcela zásadní prvky. Po dalším roce těžkých bojů došlo ke strategickému zvratu za bitvy u El Alamejnu v druhé polovině října 1942. Situaci v Africe zásadně změnilo anglo-americké vylodění v Alžírsku a Maroku, zahájené 8. listopadu 1942. Rommelův sbor v následujících měsících ustupoval, musel opustit Tobruk a německo-italské jednotky se nakonec stáhly do Tuniska, kde kapitulovaly 13. května 1943.

První bitvy vybojovala britská armáda s nasazením ještě dost nedokonalých tanků A10

Z amerických dodávek pocházely střední tanky Grant, nasazené s relativním úspěchem Brity na severoafrickém válčišti

Legendární tank Crusader Mk. II představoval typický křížníkový tank britské koncepce, nepřiliš silně pancéřovaný, současně však rychlý a velmi pohyblivý

Bojiště v afrických pouštích představovalo konec éry malých a levných tančíků, tolik populárních v třicátých letech. Italské stroje CV-35 již neměly žádnou naději prosadit se proti britským obrněncům, vyzbrojeným kanony

Nejmodernějším italským tankem se v Africe stal střední stroj M13/40. Ani tato technika však nezabránila zničení Mussoliniho obrněných divízi na africkém kontinentu

Na dochovaném tanku Crusader Mk. III je dobře patrná typická britská pouštní kamufláž

Válka v Tichomoří

Po útoku na Pearl Harbor 7. prosince 1941 zahájila japonská armáda postup na řadě front a rychlými údery si podrobovala jedno území za druhým. S obrněnou technikou protivníka se tehdy ve větší míře setkala jen na Filipínách a v Barmě.

První americká invaze v srpnu 1942 na Guadalcanal ukázala, jak bude další válka v Tichomoří probíhat. Spojenci používali strategii „žabích skoků“, tedy postupných vyloďovacích operací proti jednotlivým nepřátelským základnám. Japonci se vesměs houževnatě bránili a často většina z nich během sebevražedných protiútoků padla. Na řadě ostrovů a atolů nasazovali při obraně tankovou techniku, ovšem zpravidla v omezených počtech. Velitelé používali obrněnce k podpoře zuřivých protiútoků, které měly Američany vytlačit z vyloďovacích pláží do moře, jejich palebná převaha však většinou útočníky rozdrtila. Spojenci používali obrněnou techniku ke zničení japonské obrany a podpoře postupu, ovšem vzhledem k džunglovitému terénu ostrovních bojišť jen v menších skupinách.

Výjimku představuje operace proti Filipínám, kde vzhledem k rozloze hlavních ostrovů mohly obě strany nasadit větší obrněné síly, Japonci zde měli tankovou divizi. V roce 1945 proběhly invaze na Iwojimu a Okinawu, provázené mimořádně krvavými boji s fanaticky se bránícími japonskými posádkami. Američané se snažili zlomit jejich odpor také nasazením tankových jednotek, obrněnou techniku při zoufalých pokusech o zastavení útočníků použili i japonští obránci. Vyloďení se stala předehrou pro přímý úder proti samotnému srdci nepřítele, jeho mateřským ostrovům. Na nich byly připraveny značné tankové síly, jejichž hlavním úkolem bylo odrazit útočníky a pokud možno je zatlačit do moře. K nesmírně krvavé operaci však již naštěstí nedošlo.

V posledních dnech války se oslabená japonská kwantungská armáda utkala i s Rudou armádou v Číně, pro ni již ale nepředstavovala vážnějšího soupeře.

Nejmodernějším japonským tankem, zavedeným do výzbroje, se stal Typ 3 Chi-nu. Většina z postavených vozidel byla rozmístěna na domácích japonských ostrovech a připravena k odražení očekávané spojenecké invaze

Japonský střední tank Typ 97 Shinhoto Chi-ha, zničený za bojů o Filipíny roku 1944

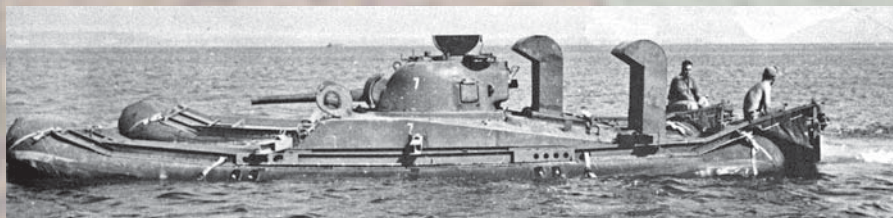
Japonská armáda používala tanky Typ 94TK již při agresi v Číně před vypuknutím druhé světové války a při střetech s Rudou armádou koncem 30. let

Novozélandská armáda učinila pokus o vývoj vlastního středního tanku. Stroje Boh Semple však byly natolik nedokonalé, že vznikly jen v několika exemplářích a záhy je vyřadili

Americká námořní pěchota nasadila na pacifickém bojišti speciální obojživelnou verzi středních tanků Sherman

Invaze do Normandie a osvobození západní Evropy

Nejrozsáhlejší nasazení spojeneckých obrněných sil v období druhé světové války představovalo vylodění v Normandii a následné boje při osvobozování západní Evropy a postupu do nitra Německa. Spojenci provedli 6. června 1944 invazi na pěti plážích v oblasti Normandie a již v samém počátku nasadili značné tankové síly. Díky dlouhodobé přípravě měli Američané a Britové k dispozici řadu speciálních vozidel, která jim umožnila obsazení předmostí. Již v první útočné vlně byly nasazeny plovoucí tanky a obojživelné obrněné transportéry, prostor čistily odminovací obrněnce a další speciální vozidla.

Postup znesnadňovala silná německá obrana, klíčovým momentem se však stal průlom u Avranches 31. července. Spojeneckým armádám se podařilo postoupit do Bretaně a v následujících měsících zatlačovat nepřítele dále do vnitrozemí. Večer 24. srpna vstoupily tanky armády Svobodných Francouzů do Paříže. Oblast Francie a Nizozemska umožňovala svým charakterem rozvinout velké obrněné formace, protiútoky tankových jednotek Němců byly zpravidla eliminovány s pomocí útočného letectva a dělostřelectva.

Německo se pokusilo o poslední velkou protiofenzivu v Ardenách, již zahájilo 16. prosince s cílem dobýt zpět klíčový přístav Antverpy a zvrátit dosavadní vývoj války. Díky momentu překvapení v prvních dnech utrpěly americké jednotky značné ztráty. Nasazením záloh se však podařilo postup nepřítele zastavit a po zlepšení počasí masivním nasazením letectva zcela eliminovat.

Na počátku roku 1945 připravili spojenci další postup do nitra Německa, v březnu překročili Rýn a postupovali dále na východ. Velký symbolický význam mělo setkání čelních amerických a sovětských jednotek na Labi u Torgau 25. dubna 1945.

Ve chvíli německé kapitulace dosáhly britské obrněné jednotky Hamburku a americké postupovaly rakouským územím.

Americké tanky M4 Sherman představovaly nejpočetnější spojenecký typ tanku při postupu západní Evropou

Speciálně pro boj s nepřátelskou obrněnou technikou byl vyvinut stíhač tanků M36 Jackson. Vozidlo v dobovém zbarvení tvoří součást sbírek Vojenského historického ústavu Praha

Pro boj s těžce pancéřovanými německými tanky Panther a Tiger byl v Británii vyvinut stroj Sherman Firefly s výkonným protitankovým kanonem. Stroji tohoto typu byla vyzbrojena i Československá samostatná obrněná brigáda ve Velké Británii

Vedle hlavních spojeneckých mocností vyráběla vlastní střední tanky i Kanada. Nejpočetnějším typem se stal Ram II, jeden z dochovaných obrněnců je vystaven ve Vancouveru

Součástí výzbroje britských pozemních sil v západní Evropě představovaly mohutné tanky Churchill, které používala i kanadská armáda. Několik strojů se dochovalo v muzejních sbírkách, jeden z nich se nachází ve vojenském muzeu v Calgary

Československé tankové jednotky ve 2. světové válce

Po nacistické okupaci v březnu 1939 začali odcházet exulanti, odhodlaní vybudovat v zahraničí vojenské jednotky, které by se v budoucnosti podílely na osvobození vlasti. Dramatický vývoj válečné situace způsobil, že se jednotky československého exilového vojska formovaly ve Francii a po její kapitulaci ve Velké Británii i v Sovětském svazu. Jak západní, tak východní vojsko v letech války vybudovalo a bojově nasadilo tankové jednotky.

Západní část exilového vojska, dislokovaná ve Velké Británii, byla po příchodu sil, umístěných do té doby v oblasti Středního východu, v září 1943 reformována na Československou samostatnou obrněnou brigádu. Její hlavní údernou silou byly dva tankové prapory, třetí tankový prapor vznikl v březnu 1945.

Brigáda byla od září 1944 nasazena při obléhání německé pevnosti Dunkerque, boje zde probíhaly až do kapitulace její posádky na konci války.

V Sovětském svazu začalo po návratu polního praporu od Sokolova v létě 1943 formování 1. československé samostatné brigády v SSSR. Vedle dvou pěších praporů, dělostřelectva a pomocných jednotek ji tvořil také tankový prapor. Brigáda byla poprvé nasazena při osvobození Kyjeva, kdy se její tanky dokázaly probíjet až do centra ukrajinské metropole. Účastnila se pak i bojů na Horním Tykiči nebo o Bílou Cerkev.

Dne 1. dubna 1944 se dosavadní tankový prapor reformoval v tankový pluk, který se stal předstupněm pro postavení Československé samostatné tankové brigády v SSSR, zřízené k 1. srpnu 1944. Účastnila se bojů na Dukle, v lednu 1945 rovněž ofenzivy v prostoru Jasla.

Posledním velkým vystoupením byla pro tankovou brigádu Ostravská operace, završená osvobozením severomoravské metropole a celé uhelné pánve.

Při poválečné reorganizaci vytvořily obě brigády základ tankových sil obrozené československé armády.

Tanky Cromwell
Československé
samostatné obrněné
brigády ve Velké
Británii se účastnily
bojových operací
u obléhané pevnosti
Dunkerque

Tank Josefa Buršíka, nositele titulu hrdina Sovětského svazu, během bojů o Ostravu. Josef Buršík byl v padesátých letech vězněn z politických důvodů, podařilo se mu však uprchnout a zbytek života prožil ve Velké Británii

Střední tank T-34/76 nedaleko Černovic 4. června 1944. Další z tanků sboru s bojovým jménem LIDICE je dodnes zachován ve sbírkách Vojenského technického muzea v Lešanech

Samohybné dělo SU-85 s bojovým jménem Otakar Jaroš během bojů na Moravě

Slavnostní přehlídka Československé samostatné obrněné brigády v ulicích osvobozené Prahy

Československé jednotky na západě měly ve výzbroji i americké lehké tanky M5 Stuart. Využívaly se zejména k průzkumu. Zobrazený tank tvoří součást sbírek izraelského vojenského muzea v Latrunu

Vývoj po druhé světové válce

Období krátce po válce bylo charakterizováno výraznou redukcí ozbrojených sil vítězných mocností, například USA rozpustily většinu svých tankových divízií, technický vývoj však kontinuálně pokračoval.

Na základě válečných zkušeností tvořily páteř pozemních vojsk střední tanky (označované dnes

MBT - Main Battle Tanks), význam dalších kategorií se stal okrajovým. Lehké tanky postupně přešly k roli průzkumného prostředku a výzbroje speciálních sil, kterou plní dodnes. Těžké tanky v poválečném období vyráběly SSSR, USA, Velká Británie a Francie, v průběhu šedesátých let však tato třída obrněné techniky zcela zanikla.

Poválečný vývoj středních tanků probíhal především v Sovětském svazu, kde se připravovala budoucí řada T-54, dále v USA, zejména na bázi stávajícího Pershingu, a Velké Británii, zavádějící do výzbroje dlouho připravovaný Centurion. Vznikly stroje, které měly ovlivnit výzbroj pozemních sil většiny armád na dlouhé desítky let.

V poražených zemích Osy se vývojové práce zcela zastavily. Itálie pro svou reorganizovanou armádu dlouho využívala tanky americké provenience, Německo a Japonsko mohly obnovit vývoj

až po znovuvybudování vojenských sil v druhé polovině padesátých let.

Tanky první poválečné generace byly vyzbrojeny kanony ráže 90–100 milimetrů, oproti válečnému období vzrostl výkon jejich motorů i celková bojová hodnota. Rostla však i jejich cena a nové programy se prodražovaly natolik, že se počet výrobců v podstatě omezil na několik nejsilnějších mocností.

V Československu existovala tendence navázat na předválečné úspěchy a firmy Škoda i ČKD pracovaly na vývoji nových lehkých i středních tanků. Společně připravovaly moderní pokročilý Tank všeobecného použití, představující rovnocenného konkurenta západním i sovětským typům. Na základě politického rozhodnutí však byl vývoj roku 1949 zastaven, v té době TVP existoval teprve ve výkresech.

Sovětský střední tank T-44 z konce druhé světové války představoval předstupeň před masově vyráběnou řadou T-54/55 a T-62. Ve výzbroji zůstal do šedesátých let

Střední tank Comet představoval nejvyspělejší britskou konstrukci, použitou ještě v posledních měsících druhé světové války. Ve výzbroji se nacházel ještě v padesátých letech. Určitý čas se uvažovalo i o jeho nákupu pro československou armádu. Jeden stroj je součástí sbírek Vojenského historického ústavu Praha

Britský Centurion jako první spojil kategorie křižníkových a pěchotních tanků v jediném stroji. Do výzbroje přicházel na samotném konci druhé světové války a ve stavu řady armád se nacházel po desítky let

Následovníkem amerických tanků M26 Pershing se stal v poválečném období moderněji řešený M47 Patton. Doznal značného rozšíření a ve výzbroji některých armád se udržel až do devadesátých let

Posledním sériově vyráběným sovětským těžkým tankem se stal T-10M, představující oponu za touto kategorií obrněné techniky. Některé stroje tohoto typu tvořily součást invazních sil, které napadly Československo v srpnu 1968

Československo jako součást východního bloku

Po osvobození od nacistického okupačního režimu představovalo jeden z hlavních úkolů opětovné vybudování ozbrojených sil včetně tankového vojska. Jeho základem se staly obě brigády exilové armády, v prvních letech se vedle dovezených strojů využíval i kořistní materiál. Po reorganizaci a vybudování nových jednotek disponovala československá armáda na podzim 1945 celkem devíti tankovými brigádami, část z nich tvořila tankový sbor. Brigády byly vyzbrojeny stroji britské, sovětské, americké i německé provenience.

Potřeba unifikovat výzbroj a nahradit zastarávající opotřebené stroje vedla k vývoji domácího tanku TVP. Po jeho direktivním zastavení byla zavedena licenční produkce sovětského typu T-34/85, který představoval jádro obrněných sil až do konce padesátých let.

Po roce 1950 rovněž probíhala rozsáhlá reorganizace armády podle sovětského vzoru. Nové organizační schéma členilo obrněnou techniku do tankových a mechanizovaných divizí. První měla dva tankové pluky a jeden mechanizovaný, druhá jeden tankový pluk a dva mechanizované. Vedle nich existovaly i divize střelecké (původně pěší).

Nová reorganizace v roce 1958 vytvářela jen dva typy divizí, tankové a motostřelecké, první se třemi tankovými a jedním motostřeleckým plukem, druhá v opačném poměru. Toto základní schéma se i přes dílčí reorganizace udrželo až do 80. let. K největší změně došlo po invazi roku 1968, kdy bylo nutné redислоkovat část útvarů z posádek předaných Střední skupině sovětských vojsk.

Licenční výroba sovětských tanků pokračovala i v následujících desetiletích. Původní T-34/85 byly v produkci nahrazeny typy T-54 a později T-55, které zůstaly ve výzbroji i po roce 1989. Od roku 1981 probíhala výroba nové generace tanků, typu T-72. Ten se ve výzbroji AČR nachází dodnes.

Na počátku padesátých let byla v Československu zahájena výroba sovětských středních tanků T-34/85 (zde s nástavcem pro hluboké brození), které představovaly páteř obrněných sil až do příchodu strojů nové generace. Jako cvičné vydržely u některých útvarů až do osmdesátých let

Na podvozku tanku T-34 vzniklo samohybné dělo SU-100, vyráběné licenčně v Československu. Velitelem jednoho z těchto obrněnců byl během své povinné vojenské služby slavný spisovatel Josef Škvorecký

Československá armáda používala i omezený počet těžkých tanků IS-2. Nejslavnější z nich však pochází z památníku na pražském Smíchově. Roku 1991 jej výtvarník David Černý přetřel na růžovo. Stroj je dnes vystaven ve Vojenském technickém muzeu v Lešanech

Nástupcem strojů IS-2 se stal moderně řešený IS-3 s typickou oblou věží. Československá armáda měla dva exempláře tohoto vozidla. Jedno se dodnes dochovalo jako exponát Vojenského historického ústavu Praha

Nejpočetnějším tankem československé historie se stala licenčně vyráběná sovětská řada T-54/55. Až do příchodu stroje nové generace T-72 na počátku osmdesátých let tvořily výzbroj všech tankových divizí československé armády

Tank T-72, vyráběný licenčně v Československu od roku 1981, představoval novou generaci obrněné techniky. Postupně se dostal do výzbroje většiny zemí Varšavské smlouvy a je spojen i s válkami v zemích třetího světa. Armáda České republiky dnes používá jeho výrazně modifikovanou verzi

Tankové síly bipolárního světa

Čtyřicetileté období studené války zásadním způsobem ovlivnilo vývoj obrněných sil obou soustav rozděleného světa. V případě vypuknutí konfliktu mezi Východem a Západem se očekával úder početně silnějších konvenčních sil Varšavské smlouvy proti armádám evropských členů NATO, podporovaných americkými jednotkami. Kvantitativní převahu východních vojsk měla eliminovat pružná strategie západních armád, dokonalejší technické vybavení a masivní údery taktických letectev, v případě nutnosti i s použitím nukleární munice.

Celý sovětský blok používal techniku pocházející ze SSSR. Nejrozšířenějším prostředkem se staly tanky řady T-54/55, tvořící jádro pozemních armád Varšavské smlouvy. Od sedmdesátých let je začaly postupně nahrazovat stroje nové generace T-72. Tanky T-54/55, jejich klon T-62 a nové T-72 byly současně distribuovány řadě států takzvaného třetího světa. Samotná Sovětská armáda používala i druhou vývojovou řadu obrněnců, T-64 a jejich nástupce T-80, určené zejména do výbroje gardových útvarů.

Americká armáda zavedla po válce do výbroje stroj M47 Patton a zdokonalený M48, na počátku šedesátých let přišel moderní M60. Jeho funkci standardního tanku vojenských sil USA od sedmdesátých let přejal tank nové generace M1 Abrams, po mnoha modernizacích plnící svou funkci dodnes.

Německý bundeswehr zavedl vlastní stroj Leopard 1, zastoupený později novou generací v podobě Leopardu 2, tvořícího páteř ozbrojených sil SRN dosud.

Velká Británie nahradila zastarávající Centurion strojem Chieftain, od osmdesátých let pak představuje tankovou výbroj současný typ Challenger. Francouzská armáda ve stejné době vyměnila AMX-30 za stroj 4. generace Leclerc.

V době studené války vyráběly tanky vlastní konstrukce rovněž Čína, Indie, Japonsko, Švýcarsko a Švédsko, které zavedlo neobvyklý bezvěžový stroj Strv 103.

Vedle základních typů tanků používala Sovětská armáda také lehké plovoucí tanky PT-76. Tato vozidla byla použita i při invazi do Československa v roce 1968: zobrazený stroj se pohybuje v srpnových dnech v ulicích Prahy

Prvním německým tankem od druhé světové války se stal Leopard 1. V průběhu let se stal součástí výzbroje vojsk některých evropských členů NATO i zemí Latinské Ameriky. Stroj řecké armády se stal exponátem Vojenského historického ústavu Praha

Americký tank M60 se dostal do výzbroje celé řady armád. Stroj z výzbroje řeckých jednotek se nachází ve sbírkách Vojenského historického ústavu Praha

Některé tanky byly modifikovány také do podoby samohybných protiletadlových děl, určených k obraně mechanizovaných svazků před úderu bitevních letounů a vrtulníků. Typickým zástupcem této kategorie se stal západoněmecký stroj Gepard, vzniklý přestavbou tanku Leopard

Švédský bezvěžový tank Strv 103B vzbuzoval zaslouženou pozornost odborníků, žádná jiná armáda však stroj podobné koncepce do výzbroje již nezavedla

Futuristický americko-německý projekt MBT 70 z přelomu šedesátých a sedmdesátých let byl finančně tak náročný, že jej obě země zastavily. Tank vznikl jenom v prototypech

Války v Koreji a Vietnamu

V období rozdělení světa na západní a východní blok proběhly dvě rozsáhlé regionální války, jejichž význam však široce přesáhl oblast bojů a patří k zásadním momentům moderních světových dějin.

Válka v Koreji propukla 25. června 1950 rozsáhlým útokem severokorejské armády proti svému jižnímu sousedu. Severní Korea jej vedla mimo jiné 150 tanky a letectvem, zatímco armáda jihu v té době obrněnou technikou ani bojovým letectvem v podstatě nedisponovala. Na základě rezoluce OSN vznikla koaliční vojska vedená USA, jimž se podařilo udržet perimetr u Pusanu. Po přísunu vojenské techniky a pomocného vylodění u Inchonu se zdařilo Severokorejce zatlačit až k čínské hranici, 25. října však do konfliktu vstoupila Čína. Vojska OSN byla masou protivníků zatlačena na jih, protiofenzíva generála Ridgewaye však dobyla území zpět až k 38. rovnoběžce. Spojenecké síly nasazovaly značné počty obrněné techniky, které byly využívány k palebné podpoře pěchoty i ničení nepřátelských tankových formací. Dohoda o příměří byla podepsána 27. července 1953.

Válka mezi komunistickým severním Vietnamem a proamerickým jižním Vietnamem propukla v listopadu 1955. Americké letectvo se do ní zapojilo od léta 1964 a první pozemní jednotky v únoru 1965. Americká účast v konfliktu skončila po mírových jednáních v lednu 1973. Obě strany během války nasazovaly obrněnou techniku, zpravidla však k palebné podpoře pěchoty, vzájemné souboje tankových sil nebyly příliš časté. Severovietnamské jednotky disponovaly především stroji sovětských typů T-34 a T-54. Na americké straně nabyly vedle tanků velkého významu obrněné transportéry, zejména typ M113.

Konflikt skončil po další rozsáhlé ofenzivě severovietnamských divizí 30. dubna 1975. Dne 2. července 1976 pak vznikla spojená Vietnamská socialistická republika.

Páteřním tankem amerických jednotek byl za války ve Vietnamu M48 Patton. Vzhledem k charakteru konfliktu se využíval zejména k palebné podpoře pěchoty a mechanizovaných jednotek

Britské obrněné jednotky nasadily do bojů v Koreji tanky Centurion, které se v náročném terénu osvědčily

Americký tank M46 představoval modernizovanou verzi druhoválečného M26 Pershing. Na korejském bojišti patřil k základním typům obrněné techniky US Army

Americké jednotky na vietnamském bojišti používaly i lehké tanky M551 Sheridan, schopné odpalovat z kanonu řízené střely Shillelagh

Jihovietnamská armáda byla vyzbrojena lehkými tanky M24 Chaffee, pocházejícími z let druhé světové války

Jednotky Vietkongu používaly mimo jiné techniky tanky čínské výroby Typ 59

Arabsko-izraelské války

V oblasti Blízkého východu došlo k několika válkám mezi Státem Izrael a jeho arabskými sousedy, v nichž hrály vždy mimořádně významnou roli letectvo a tankové síly. Některé z bitev byly svým rozsahem srovnatelné s největšími tankovými střety druhé světové války.

Již v první arabsko-izraelské válce, probíhající okamžitě po vyhlášení nezávislosti Státu Izrael roku 1948, byl význam obrněných jednotek podstatný. Izraelské vojsko je používalo zejména k obraně obydlených oblastí a k doprovodu životně důležitých konvojů dopravujících potraviny a léky do obleženého Jeruzaléma.

V následující suezské válce roku 1956 po boku Francie a Velké Británie nasadil Izrael tankové síly zejména za bojů proti egyptské armádě v oblasti Sinaje.

Rozsáhlé nasazení tanků přinesla šestidenní válka roku 1966, v níž Stát Izrael stál proti široké koalici arabských států. V těžkých pozemních bojích porazil egyptské tankové divize na Sinaji i v syrské oblasti Golanských výšin, izraelské jednotky ovládly i prostor Západního břehu a Východní Jeruzalém.

Snahu o odvetu za porážku znamenal masivní útok egyptské a syrské armády na dvou frontách roku 1973, během takzvané jomkipurské války. Izraelská armáda po počátečním ústupu dokázala zastavit ohromnou početní převahu nepřítele a způsobit mu těžké ztráty, které nakonec vedly ke stažení arabských sil. Na golanské frontě přitom proti 1700 útočícím moderním syrským tankům sovětské výroby bojovalo jen kolem 200 tanků izraelských, z nichž některé pocházely ještě z druhé světové války.

Během první libanonské války v červnu 1982 postupovaly izraelské jednotky do Libanonu opět za nasazení tanků a letectva. Výsledkem operace Mír v Galileji byl odchod bojovníků Organizace pro osvobození Palestiny z Libanonu a vytvoření bezpečnostního pásma u jeho jižní hranice.

Lehké tanky francouzské výroby AMX-13 byly izraelskou armádou nasazeny v průběhu suezské války a šestidenní války

Modernizované tanky Sherman, pocházející z druhé světové války, byly izraelskou armádou použity na frontě ještě při rozsáhlém arabském útoku v roce 1973. Palbou svých děl dokázaly ničit i tehdy nejmodernější sovětské tanky T-62

Symbolem izraelských obrněných sil je od počátku osmdesátých let tank Merkava. Jedním ze tří mimo území Izraele je stroj ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha

Egyptská armáda v minulosti používala i zajímavý hybrid vlastní konstrukce, tank Sherman s věží z francouzského typu AMX-13

Egyptská armáda nechala část svých zastaralých tanků T-34/85 sovětské výroby přestavět na samohybná děla ráže 100 nebo 122 milimetrů

Tanky v lokálních konfliktech

Obrněná technika byla v průběhu dvacátého století vedle oblastí největších konfliktů nasazena i v celé řadě válek regionálního charakteru. Tanky během nich často představovaly prvek rozhodující o konečném výsledku střetnutí.

Již na počátku dvacátých let nasadila španělská armáda tankovou techniku proti rífskému povstání v Maroku. V následujícím desetiletí byly tanky použity italskou armádou během agrese proti Habeši, japonským vojskem při opakovaných konfliktech v Číně a při bojích s Rudou armádou v neslavných válečných dobrodružstvích na Chalchyn Golu a u jezera Chasan. Rudá armáda nasadila velké množství tanků v průběhu zimní války proti Finsku, samostatnou kapitolu představuje občanská válka ve Španělsku, kde tanky a další obrněnou techniku používaly v masovém měřítku obě strany.

Souběžně s druhou světovou válkou probíhaly paralelní konflikty. Do války mezi Peru a Ekvádorem výrazně zasáhly československé tanky LTP, dodané peruánským ozbrojeným silám. Thajské tanky Vickers obdobně zasáhly ve válce proti francouzskému koloniálnímu vojsku roku 1940.

Střety tankových formací provázely všechny indicko-pákistánské války, kde obě strany použily obrněnou techniku v rozsáhlém měřítku. Podobně dlouhý irácko-iránský konflikt v letech 1980–1988 charakterizovalo nasazení velkých obrněných sil.

Tanky měly nezastupitelný význam v obou válkách v Perském zálivu, vedenými mezinárodními koalicemi proti režimu Saddáma Husajna, tvořily i součást mírových sil OSN v mnoha částech světa.

Španělská armáda použila na počátku dvacátých let své tanky Schneider proti arabským válečníkům během takzvaného rífského povstání

V průběhu občanské války ve Španělsku vzniklo nepřeberné množství pancéřových strojů přestavovaných z civilních vozidel nejrozumnějšího druhu. Patřil k nim také kolový obrněnec Ebro, vyrobený republikánskými technikami

Československé tanky LTP pomohly výrazným způsobem porazit protivníkovy pozemní jednotky za války Peru s Ekvádorem roku 1939

Jihoafrická armáda podporovala během války v Angole jednotky hnutí UNITA i svými tanky Olifant

K symbolům první války v Zálivu patřily americké tanky M1A1 Abrams, tvořící pancéřový hrot jednotek protisaddámovské koalice

Tanky, zpravidla starších typů, používaly během krvavé občanské války v Jugoslávii všechny strany konfliktu. Chorvatská armáda nasazovala do bitev vedle jiné techniky také tanky sovětského typu T-55

Obrněné síly po konci studené války

Revoluční rok 1989 a pád komunismu znamenaly konec východního bloku, následovaný rozpadem samotného Sovětského svazu. Tyto události zásadním způsobem přepsaly politickou mapu světa a nemohly zůstat bez odezvy ve vojenské oblasti. Současně s tím, jak pominula hrozba otevřeného konfliktu Východu se Západem a řada postkomunistických zemí se začala přibližovat vstupu do NATO, analogicky se měnily potřeby ozbrojených sil.

V oblasti tankové techniky došlo k výraznému snížení v řadě armád, neboť potřeba tisíců těžkých obrněnců, které by se střetly na evropském válečisti, přestala být aktuální. Armády řešily nastalou situaci radikální redukcí svých obrněných sil, země východní Evropy k ní přistoupily i s ohledem na složitou ekonomickou situaci a nutnost celkové transformace. Podobná situace panovala i v zemích bývalého Sovětského svazu.

Podstatným snížením počtu tanků prošly i vojenské síly západních států, kde pominula potřeba udržovat tak vysoké stavy obrněné techniky. Dalším krokem se stal v mnoha zemích ústup od povinné základní služby a naprostá profesionalizace vojska.

Výsledek představovaly redukované počty tanků: ve službě zůstaly zpravidla nejmodernější typy a starší vozidla se nabízela zemím třetího světa nebo se likvidovala. Až na výjimky, například francouzský Leclerc, byla léta po ukončení studené války charakteristická zejména modernizováním zavedených vzorů a vývoj se soustředil na aplikace nových technologií a přípravu konceptů strojů pro nové století. Oba evropské neutrální státy, používající do té doby tankovou techniku vlastních vzorů, Švédsko a Švýcarsko, na vývoj nových typů zcela rezignovaly a zvolily zavedení licenčních obrněnců.

Zavádění nově vyvinutých tanků tak probíhalo od devadesátých let zejména v zemích Asie, Číně, Japonsku nebo Jižní Koreji, které tímto způsobem nahrazovaly zastaralou techniku.

V devadesátých letech dosloužily švýcarské tanky Panzer 68 a neutrální země rezignovala na drahý vývoj dalšího vlastního typu. Domácí tanky nahradily stroje vyráběné v německé licenci

Základním typem tanku amerických ozbrojených sil zůstává neustále zdokonalovaný Abrams. V současnosti vychází z výroby modifikace M1A2

V Číně probíhal vývoj tanku třetí generace, Typ 99 přišel do výzbroje počátkem nového století

Výjimkou mezi evropskými státy NATO se stala Itálie, která roku 1995 zavedla do výzbroje nový tank vlastní konstrukce Ariete

Japonské ozbrojené síly zařadily po konci studené války do výzbroje moderní tank vlastní konstrukce Typ 90

Vývoj tanků pro 21. století

V období od konce studené války probíhají odborné diskuse o dalším osudu tankové techniky, její aktuální potřebě v současných armádách i dalším vývoji. Většina zemí používá průběžně modernizované stroje pocházející konstrukčně ze sedmdesátých a osmdesátých let. Páteř tankových sil Spojených států tak představuje M1A2 Abrams, u německého Bundeswehru to je Leopard 2A7 a Velká Británie zase má Challenger 2.

Zcela nový stroj představuje francouzský tank 4. generace Leclerc, zavedený v devadesátých letech. Podobně v Jižní Koreji zahájili výrobu stroje K2 Black Panther, v Japonsku výrobu nového tanku Typ 10 nebo v Číně nahrazují zastaralé typy novějším s označením Typ 99.

Během uplynulých dvaceti let probíhal vývoj nových technologií i zbraňových systémů použitelných v tancích nové generace. Vedle softwaru, pokročilých elektronických soustav nebo inovovaného aktivního i vrstveného pancéřování je velmi diskutovaná příprava tankového kanonu ráže 140 milimetrů, jehož vývoj probíhá v několika státech.

V nedávné době vzbudil pozornost nový ruský tank T-14 Armata s bezosádkovou věží – zůstává však otázkou, zda se jeho koncepce ujme i v dalších zemích. Stejně tak není zřejmé, v jakém množství bude skutečně postaven.

Další vývoj tanků ve většině států ovlivní mezinárodněpolitická situace a poměry sil ve světě. Odborníci poukazují na to, že nelze donekonečna zvyšovat hmotnost obrněnců, a některé zvažované koncepce představují stroje na úrovni 50 tun, vysoce pohyblivé a plně využívající technologického pokroku. Dalším aspektem je otázka, zda v následujících desetiletích mocnosti položí větší důraz na zahraniční mise, nebo na teritoriální obranu. Rozvoj sil rychlé reakce může přinést renesanci lehkých tanků se silnou výzbrojí a zároveň přepravitelných vzduchem. Strojem klasické kategorie MBT má být naopak vyvíjený německý Leopard 3.

Jakou budou mít nové obrněnce podobu, ukáže čas. Je však zřejmé, že tank jako druh zbraně neztratil svůj význam ani sto let od svého prvního bojového nasazení.

Francouzský tank 4. generace Leclerc

**Nejmodernějším britským tankem
je v současnosti Challenger II**

**Leopard 2A7 je v současné době
nejnovějším tankem německé
konstrukce**

**Merkava IV představuje zatím poslední
generaci legendárního izraelského tanku**

**Roku 2015 byl veřejnosti
oficiálně představen
ruský tank T-14
Armata. O tom, jak se
ve skutečnosti rozšíří,
však lze v současnosti
pouze spekulovat**

Obrněné prostředky Armády České republiky

Armáda České republiky tvoří od 12. března 1999 integrální součást obranného společenství NATO. Její pozemní síly jsou určeny k vedení obranné i útočné bojové činnosti, ochraně komunikací, objektů a prostorů mimo oblast bojů, udržování pořádku a ochraně civilního obyvatelstva při mírových operacích. Jsou schopny zasáhnout i při odstraňování následků živelních katastrof a záchraně lidských životů. Bojové síly tvoří 7. mechanizovaná brigáda v Hranicích a 4. brigáda rychlého nasazení v Žatci.

Tankovou techniku představuje kompletně přestavěný tank T-72M4CZ. Obrněnec disponuje výkonnějším pohonným systémem, moderním systémem řízení palby, zdokonalenou ochranou s dynamickým pancéřováním a dalšími inovacemi. Rozsáhlý modernizační program dokázal původně sovětskou konstrukci dostat na úroveň současných strojů západní proveniencce. Stroje zavedené ve výzbroji od roku 2003 tvoří výzbroj 73. tankového praporu v Přáslavicích, součástí 7. mechanizované brigády. Armáda České republiky disponuje v současné době celkem 30 stroji tohoto typu.

Pásovou obrněnou techniku zastupují také bojová vozidla pěchoty BVP-2, pocházející ještě z období před rokem 1989; ta jsou zařazena k praporům 7. mechanizované brigády.

Armáda České republiky disponuje rovněž kolovými bojovými vozidly, získanými nákupy v zahraničí v posledních letech. Patří sem osmikolový obrněný transportér Pandur II 8×8, který v jednotkách nahradil zastaralé stroje SKOT, dále lehčí stroje kategorie 4×4. Ty jsou zastoupeny obrněnými vozidly Dingo II CZ a Iveco LVM: oba typy jsou využívány v rámci zahraničních misí. K obrněné technice AČR patří rovněž kolové samohybné kanonové houfnice ShKH vz. 77 DANA ráže 152 milimetrů československé konstrukce. Tyto stroje tvoří výzbroj 13. dělostřeleckého pluku v Jincích.

Výzbroj tankového praporu
v Přáslavicích tvoří modernizované
tanky T-72M4CZ

Obrněné transportéry Pandur II nahradily vysloužilé OT-64 SKOT

Obrněné automobily Dingo II našly uplatnění zejména v zahraničních misích

Obrněný automobil Iveco

Samohybná houfnice DANA z výzbroje 13. dělostřeleckého pluku v Jincích

Tradice a přítomnost tankových sil Armády České republiky – historický tank LT vz. 38 a soudobý T-72M4CZ při společné jízdě během Tankového dne v Lešanech 2012

100 LET TANKŮ

Autor:

PhDr. Ivo Pejčoch, Ph.D. (VHÚ Praha)

Foto:

VHÚ Praha, VÚA-VHA Praha, Ivo Pejčoch, Andrej Halada, MO ČR, VHA Bratislava, SOA Praha

Grafické zpracování:

Jiří Král (OPP VHÚ Praha)

Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2016

